

ZA MIROSLAVOM BAŽÁNÝM...

Deviateho februára sme sa rozlúčili s Miroslavom Teofilom Bažánym, významnou osobnosťou psychologickú a pedagogickú obce, osobnosťou Slovenska; na zhodnotenie čakajú aj jeho medzinárodné prínosy. Ostalo akosi prázdno a ticho nielen na Pedagogickej fakulte Univerzity Komenského, kde bol v posledných rokoch dekanom, ale aj na mnohých iných pracoviskách, kde pôsobil. Chýba jeho pohyb, zvučný hlas, možno aj tie neodmysliteľné cigarety a neustála nespokojnosť, aktivita, hľadanie, vymýšľanie, originalita.

Narodil sa 14. júla 1923 v Bratislave. Roku 1946 ukončil Filozofickú fakultu UK a získal titul PhDr. Nastúpil na študijné pobyty vo Fancúzsku a Veľkej Británii. Vo februári 1948 sa vrátil na Slovensko a stal sa riaditeľom Psychotechnického ústavu a ústrednej poradne povolání. Keď sa ústav premenoval na Československý ústav práce – Oblasťný ústav pre Slovensko, stal sa už ako 25-ročný námestníkom generálneho riaditeľa ústavu a ostal ním až do r. 1953. Potom sa venoval najmä zakladaniu rozličných psychologických pracovísk na Slovensku. Z jeho podnetu vzniklo prvé psychologické pracovisko základného výskumu v Slovenskej akadémii vied, z jeho iniciatívy sa zrodila Psychologická výchovná klinika v Bratislave a podľa jej vzoru sa vytvorili psychologické výchovné kliniky a strediská pre voľbu povolania v Košiciach a v Banskej Bystrici. Založil Laboratórium fyziologickej a porovnávacej psychológie, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie, Psycho-diagnostické a didaktické testy, n.p., Inštitút špeciálnej a liečebnej pedagogiky UK, liečebno-výchovné ústavy, ktoré dodnes ostali nedobudované podľa jeho predstáv, ale v Lubochni a Kyneku urobili a robia veľmi záslužnú prácu. Bol tiež zakladateľom časopisu Psychológia a patopsychológia dieťaťa. V roku 1968 sa stal stúpencom Dubčekovej politiky a po konflikte s nastupujúcou normalizačnou vládou odišiel začiatkom roku 1969 do exilu.

Krátko po odchode zo Slovenska sa dostal do UNESCO v Paríži a stáva sa expertom pre funkčnú alfabetizáciu, svetový program financovaný rozvojovým fondom OSN a realizovaný UNESCO-m. Odchádza robiť reformné programy a pomáhať pri rozvoji školstva a vzdelávania do rozličných krajín sveta. Prvých deväť rokov bol v Iráne, kde vybudoval Ústav pre výchovu a výcvik dospelých a pomáhal uskutočniť reformu iránskeho technického školstva. Odtiaľ odišiel do Turecka, kde pôsobil štyri roky a robil poradcu ministra školstva, okrem iného sa podieľal na reforme vysokých škôl, najmä polytechník. Z Turecka ho povinnosti zaviedli do strednej Ameriky – pracoval v Hondurase a Guatemale, ale služby experta UNESCO využívali aj iné krajiny strednej Ameriky. Pracoval najmä na takých zmenách v školských systémoch týchto krajín, ktoré by umožnili prechod študentov z jednej krajiny do druhej, aby sa dali diplomy navzájom uznávať. Zo strednej Ameriky sa docent doktor Miroslav T. Bažány, CSc. vracia do Paríža a robí v ústredí UNESCO vedúceho oddelenia pre vyhodnocovanie projektov. Z Paríža chodí na kratšie cesty – vyhodnocovať reformné školské projekty do Južnej Ameriky a Afriky, všade tam, kde UNESCO realizovalo projekty a potrebovalo zhodnotiť ich efektívnosť. Z funkcie vedúceho oddelenia UNESCO prešiel na štyri roky pracovať do Zaire ako poradca ministra školstva pre uskutočnenie školskej reformy. Aj neskôr, keď sa dal penzionovať, pracoval neustále s elánom ďalej. Najskôr robil pre Cambridgskú univerzitu, neskôr bol členom vyhodnocovacích tímov rozvojového fondu OSN v New Yorku, a v rámci toho sa podieľal na úlohách v Zambii, Tanzánii, Sudáne a na Madagaskare. Skúmal a posudzoval projekty, ktoré by mohla financovať Svetová banka alebo Africká banka pre rozvoj. Prednášal na Univerzite Komenského, Univerzite Sesfahan, na

Univerzite Melli v Teheráne, na Univerzite v Ankare, na Univerzite Bogazici v Instanbule, na Univerzite v Kinshase a na Univerzite VII. v Paríži.

V jednom rozhovore sa docent M. Bažány vyjadril, že takto sa podieľal na školských reformách v 24 krajinách sveta. Počas dvadsiatich rokov bol jeho domovom Londýn, kde žila a žije aj jeho rodina, jeho blízki. Ale po celý ten čas, podľa vlastného vyjadrenia, nepobudol v Londýne dohromady možno ani rok. Nikdy však nezabudol zdôrazniť, že jeho skutočným domovom je Slovensko, krajina, ktorú nesmierne miloval, na ktorej mu veľmi záležalo a ktorej chcel najviac pomôcť a v ktorej sa nechal aj pochovať. Ustavične bol na cestách, stále v inej krajine, kde so svojim príznačným elánom vypracúval, posudzoval a realizoval mnohé projekty reforiem vzdelávania, školských systémov.

Po roku 1989 sa vrátil na Slovensko. Jeho prvou cestou z hraničného prechodu bola, podľa vyjadrenia jeho dcéry, cesta na pasový úrad, aby dostal späť slovenské občianstvo. V roku 1991 sa stáva dekanom Pedagogickej fakulty UK a v tejto funkcii ostáva dve funkčné obdobia, až do roku 1997. Prebral relatívne malú fakultu, s nedobudovaným systémom ani po stránke obsahovej, ani po stránke materiálno-technickej. Za roky jeho pôsobenia sa stala Pedagogická fakulta najväčšou fakultou vo zväzku Univerzity Komenského, ale tiež najväčšou pedagogickou fakultou na Slovensku, s najväčším stupňom akreditovaných doktorandských štúdií, habilitácií a inaugurácií, fakultou s najvyšším počtom profesorov a docentov z pedagogických fakúlt na Slovensku. Nadviazali sa mnohé zahraničné kontakty, fakulta sa rozšírila do šiestich budov v Bratislave, so samostatným elokovaným pracoviskom v Lučenci. Dekan M. Bažány založil pri Pedagogickej fakulte UK Ústav výskumu vývinu dieťaťa, Laboratórium počítačovej lingvistiky, Edičné stredisko, prebudoval náplň mnohých študijných odborov a rozšíril počty katedrií a študijných kombinácií. Neúnavne pracoval na presadzovaní myšlienky vybudovať modernú európsku fakultu. Jej stavba mala spočívať na troch základných pilieroch: na samostatných, vzdelaných a tvorivých študentoch, na špičkových učiteľoch, odborníkoch vo svojej oblasti, ale aj dobrých a významných výskumníkoch a na tom, aby sa fakulta čo najrýchlejšie a najintenzívnejšie prepojila na Európu a svet. Sám veľmi dobre ovládal svetové jazyky a veľmi dbal na to, aby sa študovali cudzie jazyky na Pedagogickej fakulte, aby sa každý učiteľ vedel dohovoriť najmenej v jednom svetovom jazyku s inými odborníkmi. Postupne založil štúdium všetkých dôležitých jazykov – angličtiny, nemčiny, francúzštiny, taliančiny a španielčiny.

Miroslav Bažány je autorom deviatich knižných publikácií a 42 odborných štúdií, ktoré boli prevažne vydané v rámci UNESCO. Sám však v jednej zo svojich výpovedí uvádza, že niektoré údaje, najmä o starších publikáciách nie sú presné, pretože celá knižnica bola po jeho odchode skonfiškovaná a podaktoré práce, najmä z Iránu, sa používali ako učebné texty na niektorých amerických univerzitách.

Nerád písal, nerád opúšťal svoje názory, nerád odchádzal zo Slovenska. Radšej myslel a konal, mal svoje zásady a nebál sa ich presadzovať, nechcel robiť kompromisy. Poniectorí administrátori školstva mali z neho obavy a strach. Rúcal ich zaužívané modly, pochyboval o tom, o čom boli iní presvedčení, že je nezmeniteľné. Keď išiel do zahraničia, vždy myslel na to, ako by mohol pomôcť Slovensku. Mrzela ho ľahká asimilovateľnosť Slovákov v zahraničí, mrzelo ho, že raz obdivujeme Východ, inokedy Západ, len nikdy nie seba a to, čo máme doma. Považoval za nelogické rozdelenie pedagogickej profesie na učiteľov a vychovávateľov.

Jeho odkaz činu je nezmazateľný; jeho myšlienkový odkaz je stále aktuálnejší a naliehavejší; jeho ľudský odkaz presahuje čas a priestor, v ktorom žil.

Miron Zelina